

ОДЗИВИ ЧИТАЛАЦА

Пуковник **ХАМДИЈА ОМАНОВИЋ**

КОЈЕ ЈЕДИНИЦЕ ТРЕБА ДА БУДУ ПОЗАДИНСКО-СНАБДЕВАЧКИ ОРГАНИ

У вези чланка који је под горњим насловом изишао у часопису „Војно дело“, бр. 5/1955, изнећу нека своја гледишта, у циљу потпунијег, свестрањнијег и целовитијег расветљавања питања које је покренуо генерал Јовановић. При томе се нећу упуштати у разматрање које све јединице треба да буду снабдевачки органи, колико степени треба или мора да буде на путу снабдевања материјално-техничким средствима, као и у питање њихове евакуације, већ ћу се ограничити искључиво на оно што се односи на корпус као снабдевачки орган.

О улози корпуса као снабдевачког органа аутор каже: „Мени изгледа да се овде више ради о теориском гледању приликом разних дискусија, при чему се занемарују практичне потребе“ (страна 17, став 2). Међутим, мени се чини да се овде управо ради о практичним потребама, о најцелисходнијем решењу овога питања, а не о неком теориском гледању. При разматрању питања да ли корпус треба или не треба да буде снабдевачки орган, генерал Јовановић наводи неколико утицајних фактора које треба имати у виду. Међутим, први фактор који је навео, „да ли је корпус устаљена формациска јединица сталног или променљивог састава“, по моме мишљењу, не игра, или бар не би требало да игра, никакву улогу у овом питању. Ово, пре свега, зато што је армија снабдевачки орган у свим армијама, без обзира на то што ни она није сталног већ променљивог састава. Ту су испуштени пресуднији фактори који имају и који и у будућности могу имати знатног утицаја на решење овог питања, као што су, на пример: број, квалитет и правац протезања комуникација (сухопутних и железничких); конфигурација земљишта; број веза на непосредном снабдевању и збрињавању; дејство из ваздуха и појава атомског оружја; динамичност сваке борбе и сваке операције.

Овде ћу покушати да изнесем карактеристике сваког од наведених елемената и утицај који они, сваки посебно и сви заједно, имају на формирање таквог корпуса који би био способан да извршава све постављене задатке у позадинском, односно снабдевачком погледу.

Неоспорно је да је кретање транспортних средстава знатно отежано и споро на територијама са ограниченим или врло малим бројем добрих комуникација, нарочито у случајевима када се те комуникације протежу преко брдовитог и планинског земљишта са великим

успонима, падовима и кривинама. А када се узме у обзир да су те комуникације већином слабог квалитета и малог капацитета, онда се долази до закључка да у таквим случајевима на тако великим релацијама не бисмо смели ослонити снабдевање чак ни на перманентан саобраћај моторних возила.

Када је реч о квалитету комуникација, онда, пре свега, треба имати у виду да ће се транспортна средства кретати већином сеоским путевима без чврсте подлоге, и то променљивим, веома малим брзинама (7—12 км на сат), што зависи од тога да ли су расквашени или суви. Поред тога, слаби путеви са великим нагибима негативно утичу не само на рад него и на век возила, нарочито због великог напрезања и загревања свих погонских делова, тако да се после дуже употребе на дугим релацијама мора рачунати са њиховим испадањем из строја.

Иако су железнице одлично транспортно средство, ипак треба имати у виду да правац протезања железничких пруга, њихова пропусна моћ и пропусна способност, као и особине предела кроз које пролазе, често не могу да задовоље стварне потребе, тако да се ни на њих не би смело ослонити као на сигурно транспортно средство. Поред тога, велики број осетљивих и маркантних објеката, преко којих воде железничке пруге, сигурно ће претстављати привлачан циљ непријатељског ваздухопловства. Другим речима, железнички транспорт је врло осетљив, јер може да затаји у најотсуднијем моменту, и то са веома тешким последицама, ако се има у виду да би армија баш тим транспортом требало да врши превоз највећег дела материјално-техничких средстава. Ни снабдевање пловним транспортним средствима није сигурно, нарочито у случајевима неподесног правца протезања пловних река, канала и сл. у односу на постојећи фронт, тако да се ни на њега не може поуздано рачунати.

Према томе, с обзиром на мали број, слаб квалитет и капацитет, неповољан правац протезања и осетљивост комуникација, императивно се намеће потреба да се материјално-техничка средства приближавају што више фронту и да се све јединице што је могуће више оспособе за самосталан живот и борбу. Ако би само једна комуникација, на коју се армија ослања, била угрожена или, из било ког разлога, заузета, онда армија не би могла извршити благовремено снабдевање својих јединица, тако да би и идеја и одлука команданта армије биле доведене у питање. Међутим, корпус би у оваквој ситуацији као снабдевачки орган одиграо одлучујућу улогу у погледу материјалног обезбеђења својих јединица и извршења задатка у целини, односно у погледу материјалног обезбеђења командантове одлуке.

На територијама брдовитог и планинског карактера, испресецаним великим бројем река и речица, маневар снага и средстава у оквиру армије свакако ће бити знатно отежан. Пошто се може претпоставити да ће корпус у таквим условима бити самосталнији у оперативном смислу, било би сасвим логично да утолико пре буде самосталан и у погледу снабдевања. Ако ће армија, с обзиром на орографски, хидрографски и топографски створ земљишта, морати да формира армиске одељке зато што неће моћи да врши снабдевање ни

свих корпуса из свог састава, онда је логично да ће она још мање моћи да врши благовремено снабдевање дивизија из састава корпуса ако се корпус искључи из ланца снабдевања. Ово може нарочито доћи до изражаја у почетним операцијама и у борби на широком фронту, када ће корпуси, као потпуно самосталне формације, дејствовати на засебним оперативским правцима. Према томе, армија вероватно не би могла са успехом да врши снабдевање свих ових дивизија и јединица ојачања ако би се корпус искључио из ланца снабдевања.

Ако би се корпус искључио као снабдевачки орган, онда би велики број јединица на снабдевању код армије негативно утицао на сигурност и уредност самог снабдевања. Рад са великим бројем веза веома је тежак и у миру, а камоли у рату. Чак и онда када би се све јединице, односно везе у армији, концентрисале у неколико тактичких групација, опет би их било велики број (бар 20—30), што би зависило од задатка армије и броја јединица које су јој стављене под команду. То значи да тако велики број веза не дозвољава армији да потпуно и благовремено врши снабдевање јединица огромним количинама материјално-техничких средстава. Међутим, армија би се знатно растеретила када би корпус био снабдевачки орган, док сам корпус у том случају не би био преоптерећен бројем веза нити функцијом снабдевања јединица под својом командом, нити би се у погледу снабдевања јављао као посредник између дивизија и армије.

С обзиром на искуства из прошлог рата, може се са сигурношћу очекивати да би ваздухопловство у евентуалном будућем рату и у погледу дејства на непријатељску позадину испољавало још далеко већи утицај. Због тога се намеће неопходна потреба за што је могуће растреситијим (разређенијим) размештајем материјално-техничких средстава како по фронту, тако и по дубини. Откривањем армиске базе, оваква каква је досада била, биле би изложене уништењу огромне количине материјално-техничких средстава, а тиме би се довело у питање и успешно снабдевање јединица армије. Међутим, ешелонирањем материјално-техничких средстава на степене пук — дивизија — корпус — армија избегла би се њихова тако велика концентрација, смањила могућност уништења већих количина тих средстава и успешније отклонила опасност евентуалног прекида или застоја у снабдевању. Не треба изгубити из вида да би примена нуклеарног наоружања свакако утицала не само на тактичка и оперативна дејства уопште, него и на организацију и рад позадине, односно на ешелонирање материјално-техничких средстава и у одбрани и у нападу.

Ако се корпуси искључе из ланца снабдевања, онда се на армију пребацују веома крупни задаци. Тада би њена складишта била толико гломазна да би јој се покретљивост знатно смањила, а снабдевање дошло чак и у питање. Према томе, по моме мишљењу, ниједна организациона целина — дивизија, корпус или армија — не би смела нагомилавати толико велике количине средстава да постане непокретна, тим пре што су у савременим условима потребне покретљивије јединице које би истовремено биле способне за самосталан рад и живот.

Брза измена линије фронта у савременим операцијама, услед релативно брзог наступања или отступања, изазива потребу за ешелонирањем позадинских јединица и установа и материјално-техничких средстава, а тиме и за већом покретљивошћу јединица свих степени и њиховом способношћу за самосталан живот и борбу. Иако армија у току припреме напада настоји да своју базу што је могуће више приближи својим јединицама, ради лакшег и бржег снабдевања, с једне, и потребе за чешћим премештањем, с друге стране, ипак се у томе приближавању не сме ићи преко извесне границе која се обично налази негде на 50—60 км од линије фронта. Било би најбоље ако се армска база не би премештала све дотле док армија не изврши свој задатак, рецимо за 5—7 дана. Ако би дубина армиске операције износила око 100 км, онда би се дивизиске базе (које прате своје дивизије) у том случају удаљиле од армиске базе бар за 100—120 км. То значи да снабдевање тих дивизија директно из армиске базе (удаљене од 100—120 км) свакако не би било ни потпуно ни благовремено. Међутим, када би корпус био снабдевачки орган, несумњиво је да би материјално-техничка средства била ближе јединицама, а могла би се и лакше премештати, тако да би се сигурније обезбедило њихово непрекидно и благовремено снабдевање.

Потреба за дубљим ешелонирањем мањих количина материјално-техничких средстава нарочито се испољава у покретним дефанзивним операцијама. Треба имати у виду да свако премештање позадинских јединица и установа (у наступању као и у отступању) редовно доводи до извесног застоја у снабдевању. Тај застој би долазио до далеко јачег изражаја ако корпус не би био снабдевачки орган. О премештању армиске базе, са неких 50.000 тона материјала, у току извођења армиске операције не може се ни говорити, јер су тада сва транспортна средства потребна за снабдевање јединица, које се у току наступања све више удаљавају од армиске базе. То значи да је гломазна армска база у том случају постала кочница за успешно одвијање армиске операције.

Према томе, по моме мишљењу, корпус треба укључити у ланац снабдевања по принципу „од себе“, тј. армија — корпус — дивизија, итд., с тим да оваква организација снабдевања никако не искључује могућност снабдевања јединица непосредно од армије. Напротив, армија ће вршити превозење материјално-техничких средстава не само до дивизиских база него и до пукова, па и на ватрене положаје артиљеристских група и дивизиских и пуковских (каких је случајева било доста у току Другог светског и Корејског рата) само ако то омогућава задатак армије, стање њених транспортних средстава и комуникација, расположиво време за снабдевање, итд.

Друго је питање: колика и каква материјално-техничка средства треба држати у корпусној бази? По моме мишљењу, у њој не би требало држати више од једног борбеног комплета (б/к) муниције, једног пуњења горива (П/пм) и четири дневна obroка (д/о) хране, јер толике количине ниуколико не би кочиле или отежавале тако потребну покретљивост корпуса. У сваком случају, командант армије би то одре-

живао за сваки конкретан случај, с тим што би у корпусној бази требало обезбедити јаке ремонтне јединице (установе) које би могле потпуно самостално да врше бар 50% генералних оправки свих врста оруђа и возила. Тиме би се избегла сувишна евакуација сопствене оштећене технике и трофеја, као и непотребно оптерећивање транспортних средстава и губитак времена.

И поред тога што у корпусној бази, односно корпусним складиштима, треба држати само најнужније количине материјално-техничких средстава, ипак сматрам да су корпусу неопходне транспортне јединице, зато што ће баш од њих зависити не само уредност снабдевања и евакуације него и покретљивост корпуса у целини. Поред тога, корпус мора имати свој позадински рејон, на коме би распоређивао своје позадинске јединице и установе и са којег би користио разна месна средства. При томе му не би била потребна болничка база као целовита установа већ би било довољно да се осамостале извесне болнице, као што су ХПБ, ИПБ и ЕП, а да се из корпуса издвоје БЛР и ЗБ, јер би ове две последње санитарске установе, због гломазности и потребе за дужином лечењем рањеника и болесника, веома негативно утицале и на покретљивост корпуса у целини и на здравље људства које се у њима лечи ако би се оно чешће премештало. Ово углавном важи и за ветеринарске установе, јер оне морају и не треба да буду у саставу корпуса баш због карактера службе коју обављају. Зато би било много корисније да им се дају одговарајућа транспортна средства за евакуацију рањеног и болесног људства и стоке дубље у позадину, у армиске или територијалне санитарске и ветеринарске установе.

Према томе, по моме мишљењу, при разматрању овог питања не смеју се занемарити наведене чињенице, јер се благовремено и уредно снабдевање јединица у току читаве операције не може замислити без правилно постављене организације снабдевања, без обзира да ли је она скупа или није.

На стр. 17, став последњи, аутор каже: „Пун ланац дотура између армиске и корпусне базе износи у нападу око 60 км, а у одбрани око 90 км. Ако корпусна база не би постојала, онда би овај ланац до дивизијске базе износио у нападу 90—120 км, а у одбрани 120—140 км. Дакле, *пун ланац дотура између армиске и дивизијске базе потпуно одговара могућности редовног снабдевања, нарочито данас када је ноћно кретање аутомобилског транспорта знатно теже него раније*“ (подвукао Х. О.). Он је, при доношењу закључка о могућности редовног снабдевања, изгледа, изгубио из вида да се евакуација неисправне и оштећене технике дубље у позадину ради њеног довођења у исправност, као и евакуација трофеја, врши повратним транспортним средствима, тј. возилима која су извршила дотур материјално-техничких средстава. Дакле, да се не би празна враћала у своју базу, ова возила морају вршити утовар читавог тог материјала, прикупљеног на одговарајућим местима, и евакуисати га у одговарајућа складишта, односно радионице. Очигледно је да време за извршење овога задатка (који је исто толико важан као и снабдевање јединица) није мало и да се о њему мора водити рачуна приликом планирања употребе транспортних

средстава како у погледу њихове количине (броја), тако исто и у погледу времена њиховог задржавања на путу дотура и евакуације. Поред тога, не треба заборавити ни евакуацију рањеника и болесника оним транспортним средствима која су извршила дотур материјално-техничких средстава из позадине ка фронту, тим пре што ће санитарски транспорт често бити недовољан за евакуацију тежких рањеника и болесника, чији проценат износи највише око 50% укупних санитарских губитака.

Да би се могло видети колико би времена било потребно за превозење материјално-техничких средстава од армиске базе до дивизијске база и за евакуацију непотребног материјала и рањеника и болесника из дивизијских складишта, односно дивизијских санитарских установа, ако би се корпус искључио из тога ланца снабдевања, претпоставићу, као и аутор, да пун ланац дотура (одлазак и повратак) износи у нападу 90—120 км. Да би колона од 20 камиона ноћу са замраченим фаровима на тој дужини пута извршила превозење материјално-техничких средстава потребно јој је аутопутем 6—7 часова (рачунајући застанке), а најмање 9—10 часова на путевима без асфалтне подлоге. За истовар ових камиона на различитим местима, према врсти товара, унутар базе, потребно је најмање један до један и по час и бар један час за пут од базе до дивизијских санитарских установа и повратак до ДБ ради формирања колоне са возилима која су вршила утовар покварене и оштећене технике и трофеја. Поред тога, за припрему возила за смештај рањеника и болесника (чишћење, стављање сламе или клупа, итд.) и њихово уношење у возила биће потребно најмање два часа, и још два за превозење рањеника у армиске санитарске установе (без обзира да ли се налазе на путу повратка у базу или не), за њихов истовар и за повратак возила. Према томе, за дотур материјално-техничких средстава од армиске до дивизијске базе и евакуацију од дивизијских санитарских установа до армиских и повратак у базу потребно је најмање 15 часова. Међутим, ако се на путу при одласку или повратку догоди било каква сметња, ово време ће свакако бити дуже, како је то на пракси већ доказано. То значи да пун ланац не може потпуно да одговара могућностима редовног снабдевања. По моме мишљењу, аутор је дошао до таквог закључка зато што је вероватно имао у виду само припремни период — почетну ситуацију. Међутим, очигледно је да се ситуација већ после првог, а нарочито после другог и трећег дана армиске операције може сасвим изменити. Док се дивизијске позадинске јединице и установе, пратећи своје борбене делове, могу премештати на нове рејоне за распоред, одакле ће лакше моћи да врше снабдевање и збрињавање своје дивизије, дотле армиске позадинске установе, односно база армије, нису у могућности да то исто ураде. Зато, у таквој ситуацији пун ланац дотура и евакуације не би био 100 или 120 км него далеко више, можда и пуних 180, па и 200 км. Истина, аутор каже да ће се у случају одужавања путева дотура и евакуације формирати потребни одељци армиске базе. Тачно је да формирање одељака армиске базе ближе јединицама које она снабдева у извесним случајевима може да буде некакво, али ни у ком

случају потпуно и најбоље решење. Пошто аутор није изнео какав би задатак имао одељак армиске базе и какав би однос армиске базе, односно базе групе армија, био према новоформираном одељку, то ћу покушати да одговорим на то интересантно питање. Као што је познато, одељак армиске базе формира се када се дивизиске базе у току извођења операције толико удаље да снабдевање из армиске базе постане отежано или немогуће, са задатком да снабдева једну или две дивизије и, можда, неки артиљериски пук или неку другу јединицу на том правцу, зависно од места развијања одељка. То значи да већи део јединица армије и даље остаје на снабдевању код армиске базе, пошто је формирање већег броја одељака доста тешко из објективних разлога, а то, по моме мишљењу, нема ни сврхе. Поставља се питање: да ли су армиска транспортна средства у стању да снабдевају материјално-техничким средствима јединице које су на снабдевању непотребно код армиске базе и да ли се истовремено могу одвојити потребна транспортна средства за снабдевање одељка армиске базе и за пренос потребног материјала од одељка до база јединица које одељак снабдева, ако се при томе има у виду да се на железнице (с обзиром на осетљивост од напада из ваздуха) не може увек рачунати као на сигурно транспортно средство? Ако би армиска транспортна средства била у стању да врше потпуно и благовремено снабдевање само оних јединица које су на снабдевању код армиске базе на релацији од 80 — 100 км у одласку и исто толико у повратку, као и евакуацију рањеника и другог материјала, онда би она потпуно извршавала свој задатак. Логично је да све зависи од количине расположивих транспортних средстава и њихове врсте и квалитета. Али се при сваком прорачуну могућности узима просек који је нормалан углавном за сваку армију. По моме мишљењу, одвајање ма и најмањег броја транспортних средстава за снабдевање одељка и превоз материјално-техничких средстава из одељка у дивизиске базе уопште не долази у обзир. То значи да би се потребна средства за транспортовање материјала до одељка и од одељка до јединица које одељак снабдева морала тражити од претпостављене команде и од ње захтевати да она директно снабдева одељак базе. Поставља се питање, да ли је овакво решење најцелисходније, без обзира на то што је и могуће и што и у пракси често може доћи до његове примене. По моме мишљењу, на основу детаљних прорачуна и анализа могло би се доћи до закључка да би оно било не само најскупље него и најнесигурније.

Треба имати у виду да је пешадиска дивизија у Другом светском рату у нападу трошила дневно око 300 тона разноврсног материјала и да су те количине у Корејском рату достигале 400, па чак и 500 тона дневно. Поставља се питање: да ли би корпусна транспортна средства у таквим случајевима била неискоришћена или би управо једва стизала да свој задатак благовремено изврше? Примера ради напоменућу да би, према предњој анализи, за превоз 400 тона материјала на релацији од 20 километара и само за евакуацију рањеника било потребно 80 тротонских моторних возила у две туре за време од 12—15 часова. А не треба изгубити из вида да се благовремено и сигурно снабдевање

јединица за читаво време извођења операција мора обезбедити на неки начин, без обзира да ли је оно скупо или не.

У неким армијама на Западу корпус обично није укључен у ланац снабдевања. Међутим, и ако нема снабдевачку улогу, он није лишен свих елемената снабдевања, нити је овај принцип снабдевања непроменљив. Наиме, ако је потребно да се корпус, с обзиром на задатак, делимично или потпуно осамостоји као тактичка или виша тактичка јединица, онда му се придају потребни елементи за снабдевање његових јединица. У нормалним условима он не снабдева све већ само изванредан број јединица свога састава, изузев дивизија. У њему постоје органи служби који раде за потребе само оних јединица које непосредно снабдева, а нема никаквих јединица за опслуживање или подржавање опслуживања дивизија. Међутим, корпус добија свој позадински рејон и путеве за саобраћај возила и одговара за планирање кретања корпусних и дивизиских јединица у своме рејону. С друге стране, интересантно је да корпус може бити снабдевачки орган свих својих јединица (укључујући ту дивизије и ојачања) било само извесним, било свима материјалним средствима. У неким армијама, корпус је снабдевачки орган и има свој позадински рејон (рејон за одржавање технике), у коме се размештају позадинске јединице и установе, а који се снабдева из рејона за одржавање технике армије, док транспортна средства дивизија одлазе у рејон корпуса и изузимају потребна средства свака за себе. То значи да се на релацији армија — корпус примењује принцип снабдевања „од себе“, а на релацији корпус — дивизија принцип „к себи“. Међутим, без обзира на то да ли је корпус снабдевачки орган или не, у позадинским рејонима армије, корпус и дивизија образују се складишта резерве материјала да би се јединице обезбедиле ако се из било којег разлога не би могао извршити редован дотур.

Свака од наведених организација снабдевања условљена је извесним разлозима. На то су, по моме мишљењу, највише утицали: развитак дотичних армија и њихове технике; улога корпуса у тим армијама; ширина фронта и задаци корпуса; дубина ешелонирања; карактер ратовања и стање комуникација.

Приликом третирања овог питања треба имати у виду да савремена борбена дејства захтевају велику покретљивост елемената борбеног поретка свих, нарочито тактичких јединица, и брзо реаговање на сваку нову ситуацију, а у исто време и њихово потпуно и благовремено материјално-техничко обезбеђење. Несумњиво је да ова два захтева треба ускладити. Чини ми се да се то може најбоље постићи ако би корпус био снабдевачки орган, са одређеним врстама и количинама материјално-техничких средстава, са мањим резервама тих средстава у својој бази, са потребним транспортним средствима која би му непосредно стајала на расположењу и са потребним покретљивим санитарским установама. На тај начин, корпус би, свакако, могао самосталније да извршава све постављене задатке, а да се његова покретљивост и даље сачува.